

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૮૪૧, ૯૩૫, ૯૬૯, ૧૦૦૬, ૧૨૪૬,

૧૨૪૭, ૧૨૯૩, ૧૪૭૭, ૧૪૭૮, ૧૪૭૯, ૧૯૮૧, ૨૬૮૮/૧૯૯૮

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૨૨૭૩, ૩૦૫૪, ૩૧૬૫, ૩૩૧૦/૧૯૯૦

વિથ

સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૨૮૧૭/૧૯૯૧

અને

સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૧૧૬૮, ૧૧૬૯/૧૯૯૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ.કે. કેશોતે

૧. શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨. રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩. શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪. શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫. શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના

મુકુંદભાઈ હરિભાઈ પટેલ

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

ઉપસ્થિતિ:

અરજદારો તરફે શ્રી ડી.પી. વોરા

સામાવાળા નં. ૨ તરફે શ્રી એસ.પી. હસુરકર

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ.કે. કેશોતે

મૌખિક ચુકાદો

#. હાલની સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશનો જુદા જુદા વિષયોના વ્યાખ્યાતાઓ (લેક્ચરર્સ) દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ છે, જેઓ પોતાની સેવાઓ સમાપ્ત થવાની આશંકા ધરાવતા હોય તે રીતે જુદી જુદી સરકારી કોલેજોમાં કામ કરી રહ્યા છે. તે વિવાદમાં નથી કે હાલના આ અરજદારોને વ્યાખ્યાતાના પદ પર એડ-હોક નિમણૂક આપવામાં આવી હતી, જે ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ (જી.પી.એસ.સી.) મારફતે ભરવાપાત્ર પસંદગીનું પદ છે અને આ એડ-હોક નિમણૂકો છેલ્લા ઘણા વર્ષોથી ચાલુ રહી છે. કેટલાક કેસોમાં તે છેલ્લા ૧૦-૧૧ વર્ષથી ચાલુ છે. જે પદ જી.પી.એસ.સી. મારફતે ભરવાનું હોય તે પદ પર એડ-હોક નિમણૂકો આપવાના સામાવાળાઓના પગલામાં મને કોઈ ઔચિત્ય જણાતું નથી. તે સમજી શકાય તેવું છે કે ટૂંકા ગાળા માટે જ્યારે જરૂરિયાત ઉપસ્થિત થાય અથવા શિક્ષકોની તાકીદની જરૂરિયાત હોય ત્યારે આ એડ-હોક નિમણૂકો કરવામાં આવે છે. પરંતુ, અહીં તે એક નિયમ બની ગયેલ જણાય છે જ્યાં ગુજરાત રાજ્ય બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૬ અને ૩૨૦ થી વિપરીત કાર્ય કરી રહ્યું છે. જો એડ-હોક નિમણૂકો કરવામાં આવે, તો તે ભ્રષ્ટાચારના દ્વાર ખોલી શકે છે અને તેના પરિણામે સગાંવાદ, પક્ષપાત વગેરે થઈ શકે છે. આ ઉપરાંત જ્યારે વ્યાખ્યાતાઓના પદો જી.પી.એસ.સી. ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતા હોય ત્યારે એડ-હોક ધોરણે નિમણૂકો કરવાથી તેના

અનુચ્છેદ ૩૨૦ માં સમાવિષ્ટ બંધારણીય આદેશનો મૂળ હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય ચોક્કસપણે નિષ્કૃળ જાય છે. જી.પી.એસ.સી. ની રચના શા માટે કરવામાં આવી છે? તેને કોઈ મહત્વ આપવામાં આવ્યું નથી અને તેના સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં લેવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં, ખુદ ગુજરાત રાજ્ય સિવાય અન્ય કોઈના દ્વારા જ તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો નથી. જાહેર રોજગારમાં ગુણવત્તા ધરાવતી વ્યક્તિઓની નિષ્પક્ષ અને તટસ્થ નિમણૂકો થાય તે માટે આ બંધારણીય સત્તામંડળની રચના કરવામાં આવી છે. બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬ દેશના નાગરિકોને જાહેર રોજગાર માટે વિચારણા મેળવવાના તેમના અધિકારનો મૂળભૂત અધિકાર પ્રદાન કરે છે, જોકે ઉમેદવારોની યોગ્યતાનું વાજબી મૂલ્યાંકન, નિષ્પક્ષતા અને તટસ્થતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે તેમના દ્વારા જરૂરી લાયકાતો પૂર્ણ કરવાની શરતને આધીન છે. આ બંધારણીય સત્તામંડળ – જી.પી.એસ.સી. પર આ ફરજ સોંપવામાં આવી છે. આ એટલા માટે કરવામાં આવ્યું છે કે જેથી લોકોને ખાતાકીય અધિકારીઓ સામે કોઈ ફરિયાદ ન રહે. નિષ્પક્ષતા, તટસ્થતા અને ગુણવત્તાયુક્ત પસંદગી દર્શાવવા અને સુનિશ્ચિત કરવા માટે આ સત્તામંડળ અસ્તિત્વમાં છે. માત્ર શિક્ષણ વિભાગમાં જ નહીં પરંતુ મેં તબીબી શિક્ષણ અને અન્ય ઘણા વિભાગોમાં પણ જોયું છે કે જે પદ જી.પી.એસ.સી. ના કાર્યક્ષેત્રમાં હોય, તે પદ પર આ એડ-હોકવાદ વર્ષો સુધી ચાલુ રહે છે. તે અન્ય કોઈ હેતુ સિદ્ધ કરે કે નહીં પરંતુ તે એવા વર્ગના કર્મચારીઓના સેવા વિવાદની બાબતમાં આ કોર્ટ સમક્ષ અસંખ્ય મુકદ્દમાઓને જન્મ આપી રહ્યું છે, જેમને અન્યથા તે પદ પર ચાલુ રહેવાનો કોઈ અધિકાર નથી. આ અદાલત આવા મુકદ્દમાઓથી કંટાળી

ગઈ છે અને આ રિટ પિટિશનો સ્પષ્ટપણે તે જ દર્શાવે છે. વર્ષ ૧૯૯૦ માં દાખલ કરાયેલી કેટલીક પિટિશનોમાં મેં જોયું છે કે અદાલતે સામાવાળાઓ પાસેથી વ્યાખ્યાતાઓના પદ પર જી.પી.એસ.સી. મારફતે પસંદગી હાથ ધરવાની અપેક્ષા રાખી હતી. વ્યાખ્યાતાના પદ માટે નિયમિત પસંદગી ન થાય ત્યાં સુધી અરજદારોને રક્ષણ આપવામાં આવ્યું હતું, જેમાં તેઓ પણ અરજી કરી શકે અને પસંદગીની તક મેળવી શકે. આ અદાલતની આ અપેક્ષા હોવા છતાં, સામાવાળાઓએ તેની પરવા કરી નથી અને તેઓએ આ એડ-હોક નિમણૂકોને આટલા વર્ષો સુધી ચાલુ રહેવા દીધી. જોકે, જે ત્યારપછીના ઘટનાક્રમો બન્યા છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, હું હવે અરજદારોના દાવાઓનો ગુણદોષ પર નિર્ણય કરવો જરૂરી ગણતો નથી. જોકે તે જરૂરી જણાતું નથી તેમ છતાં, હું એ જણાવવા મજબૂર છું કે એડ-હોક નિમણૂકો એડ-હોક તરીકે જ રહે છે અને એડ-હોક નિમણૂક પામનાર વ્યક્તિ લાંબી સેવા પૂરી કરી હોય તો પણ કાયમી ધોરણે પદ ધારણ કરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત કરતી નથી. તે એડ-હોક નિમણૂક જ બની રહે છે અને કોઈપણ સમયે સેવાઓ સમાપ્ત કરી શકાય છે. લાંબા સમય સુધી એડ-હોક નિમણૂક ચાલુ રાખવાથી તે નિયમિત નિમણૂકમાં પરિવર્તિત થતી નથી અને વિશેષ કરીને જ્યાં જે પદો પર આ નિમણૂકો કરવામાં આવી છે તે જી.પી.એસ.સી. ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતા હોય. એટલું જ નહીં પરંતુ જે પદ પર જી.પી.એસ.સી. ની ભલામણ પર નિમણૂકો આપવાની હોય તે પદ પર જે વ્યક્તિઓ એડ-હોક ધોરણે પદ ધરાવતી હોય તેમને નિયમિત કરવાનો કોઈ

પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી, ભલે તે હકીકત હોય કે તેઓ છેલ્લા ઘણા વર્ષોથી તે પદ ધરાવે છે.

#. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, હું સામાવાળાઓને એ જણાવવા માટે જ આ અવલોકનો કરી રહ્યો છું કે આ એડ-હોક નિમણૂકો કરવામાં આવવી જોઈતી ન હતી અથવા જ્યાં આવી નિમણૂકો કરવામાં આવી હતી ત્યાં તેને વર્ષો સુધી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવી જોઈતી ન હતી. એડ-હોક નિમણૂકો કર્યાના વ્યાજબી સમયની અંદર તે પદો પર જી.પી.એસ.સી. મારફતે નિયમિત નિમણૂકો કરી દેવાવી જોઈતી હતી. અરજદારોને આ અદાલત દ્વારા પરવાનગી આપવામાં આવી છે અને તેઓ એડ-હોક ધોરણે પદ પર ચાલુ રહ્યા છે. હવે, ગુજરાત રાજ્યએ જી.પી.એસ.સી. મારફતે ઉમેદવારોની ભરતી કરીને આ ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે પગલાં લઈ લીધા છે. જી.પી.એસ.સી. ને જુદા જુદા વિષયોમાં વ્યાખ્યાતાઓ માટે ઉમેદવારોની પસંદગી અર્થે માંગણીપત્ર (રિક્રિવક્રિશન) પહેલેથી જ મોકલી દેવામાં આવ્યું છે. જી.પી.એસ.સી. એ ખુલ્લા બજારમાંથી અરજીઓ મંગાવી લીધી છે અને સદર જાહેરાતના અનુસંધાનમાં લગભગ તમામ અરજદારોએ પહેલેથી જ અરજી કરી દીધી છે. લેખિત પરીક્ષાની તારીખ જૂન, ૧૯૯૯ ના મહિનામાં નક્કી કરવામાં આવી છે અને ત્યારપછી વ્યાજબી સમયમાં ઇન્ટરવ્યુ યોજવામાં આવશે. જી.પી.એસ.સી. તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી આર.જે. ઓઝાને બોલાવવામાં આવેલ છે અને તેઓ એ હકીકતનો સ્વીકાર કરે છે કે જી.પી.એસ.સી. એ ગુજરાત રાજ્યની સરકારી કોલેજોમાં જુદા જુદા વિષયોમાં વ્યાખ્યાતાઓના પદો પર પસંદગી કરવા માટેની પ્રક્રિયા પહેલેથી જ શરૂ કરી દીધી છે. તેમણે એ પણ

જણાવ્યું છે કે જી.પી.એસ.સી. આ હુકમની રિટ મળ્યાની તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળામાં પસંદગી પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરશે.

#. તેથી, જો આ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશનોનો એ શરતોએ નિકાલ કરવામાં આવે કે આ બાબતોમાં આ અદાલત દ્વારા જે વચગાળાની રાહત આપવામાં આવી છે તે જ્યાં સુધી જી.પી.એસ.સી. ઉમેદવારોની પસંદગીને આખરી ઓપ ન આપે અને તેની ભલામણો પર નિમણૂકો ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ચાલુ રહેશે, તો ન્યાયનો હેતુ સર થશે. જોકે, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે જો કોઈપણ અરજદારે અરજી ન કરી હોય અથવા જ્યાં જે અરજદારે અરજી કરી હોય અને પસંદગીમાં નિષ્ફળ ગયા હોય, તો જી.પી.એસ.સી. પસંદગી યાદી પ્રસિદ્ધ કરે તે તારીખથી તેઓને પદ પર ચાલુ રહેવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં. તેઓએ પોતે જ પદ છોડી દેવું પડશે. અન્યથા તમામ સંજોગોમાં પસંદ થયેલા ઉમેદવારોની ઉપલબ્ધતા પર અરજદારને પદ પર ચાલુ રહેવાનો કોઈ અધિકાર નથી અને પસંદ થયેલા ઉમેદવારના હાજર થતાં જ સંબંધિત અરજદારે પદ છોડી દેવું પડશે. તે માટે ન તો મુક્ત કરવાનો હુકમ (રીલીવિંગ ઓર્ડર) કે ન તો સેવા સમાપ્તિનો હુકમ જરૂરી છે. જી.પી.એસ.સી. ને આ હુકમની રિટ મળ્યાની તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળામાં ગુજરાત રાજ્યની સરકારી કોલેજોમાં જુદા જુદા વિષયોમાં વ્યાખ્યાતાઓના પદ માટે આ પસંદગી પૂર્ણ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

#. હવે પછીનો પ્રશ્ન વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થાય છે કે ભવિષ્યમાં ગુજરાત રાજ્ય, તેના અંગો અને અધિકારીઓને એડ-હોક નિમણૂક કરવાની મંજૂરી આપવી કે નહીં. એડ-હોક અને કામચલાઉ નિમણૂકો અસંખ્ય મુકદ્દમાઓને જન્મ આપે છે તેમજ તે સેવામાં અસ્થિરતાની ભાવના પેદા કરે છે, જેના પરિણામે નિમણૂક પામેલાઓમાં હતાશા અને અસંતોષ પેદા થાય છે અને જેના પરિણામે તે ચોક્કસપણે અધ્યાપન કાર્યક્રમને અસર કરશે. સેવામાં સ્થિરતા એ સૌથી મહત્વની બાબત છે અને તેના પરિણામે યોગ્ય શિસ્ત, આત્મવિશ્વાસ, ફરજની ભાવના તેમજ ઉત્સાહ અને સર્વોપરી સેવામાં રસ પેદા થાય છે. આ શિક્ષકોની નિમણૂકોની બાબતો છે અને કોઈ સામાન્ય સેવાઓ નથી. જ્યાં સુધી શિક્ષકોની સેવાઓ સુરક્ષિત ન હોય ત્યાં સુધી તેઓ યોગ્ય પરિણામ એટલે કે વિદ્યાર્થીઓને યોગ્ય અધ્યાપન કાર્યક્રમ આપી શકશે નહીં. આ ઉપરાંત, તેના પરિણામે આ અદાલત સમક્ષ અસંખ્ય મુકદ્દમાઓ થાય છે, જે અદાલતનું કામ બિનજરૂરી રીતે વધારે છે. આ તમામ ટાળી શકાય તેવા મુકદ્દમાઓ છે. જો એડ-હોક નિમણૂકો ન હોત તો આ રિટ પિટિશનો દાખલ કરીને આ અરજદારો માટે આ અદાલત સમક્ષ આવવાનું કોઈ કારણ કે પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયો ન હોત. એ સમય આવી ગયો છે જ્યાં અદાલતે એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય પગલાં અને ઉપાયો કરવા પડશે કે ગુજરાત રાજ્ય, તેના અંગો અને અધિકારીઓ બંધારણના માળખામાં કામ કરે તેમજ એ પણ જોવું પડશે કે તેમની નિષ્ક્રિયતા અથવા ચૂકને કારણે આ અદાલત સમક્ષ બિનજરૂરી અને ટાળી શકાય તેવા મુકદ્દમાઓ ન આવે. અદાલતનો કિંમતી અને મૂલ્યવાન સમય વાસ્તવિક કેસો ચલાવવા માટે

વપરાવો જોઈએ અને એવા કેસો માટે નહીં, જે એડ-હોક અને કામચલાઉ નિમણૂકો કરવામાં ભારતના બંધારણની જોગવાઈઓથી વિપરીત કાર્ય કરવાના પરિણામે ગુજરાત રાજ્ય, તેના અંગો અને અધિકારીઓ દ્વારા ઊભા કરવામાં આવ્યા સિવાય બીજું કંઈ નથી. અન્યથા પણ એવો સમય આવી ગયો છે જ્યાં સામાવાળાઓને વર્ષો સુધી એડ-હોક નિમણૂકો કરવા અને ચાલુ રાખવાની અને પછી નિયમિત નિમણૂકો ન થાય ત્યાં સુધી તે નિમણૂકોને રક્ષણ આપવાની પરવાનગી ન આપવી જોઈએ. શરૂઆતથી જ, સામાવાળાઓ દ્વારા જે એડ-હોક નિમણૂકો કરવાની હોય તેના પર આ અદાલતનો અંકુશ અથવા દેખરેખ હોવી આવશ્યક છે. શિક્ષણ વિભાગના સચિવ મારફતે ગુજરાત રાજ્યને આ અદાલતની પૂર્વ પરવાનગી લીધા વિના એડ-હોક કે કામચલાઉ ધોરણે અથવા નિયત મુદત માટે નિમણૂક કરવા સામે મનાઈ ફરમાવવામાં આવે છે. વ્યાખ્યાતાઓના પદ પર તમામ નિમણૂકો માત્ર જી.પી.એસ.સી. મારફતે પસંદગી દ્વારા જ કરવાની રહેશે. જોકે, જ્યાં વ્યાખ્યાતાઓના પદ પર નિમણૂકો માટે તાકીદની જરૂરિયાત હોય ત્યાં ગુજરાત રાજ્યએ આ અદાલત પાસેથી પરવાનગી લેવી પડશે અને ત્યારપછી જ તે આવી નિમણૂકો કરી શકે છે અને તે પણ આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત શરતોને આધીન રહેશે.

પરિણામે, આ તમામ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશનો અને તેમાંનો રુલ ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ વિના ઉપરોક્ત શરતોએ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.